

‘De Koer is pas succesvol als *common* als niet eenstemmigheid (consensus), maar meerstemmigheid (*consent*) mogelijk blijft.’

COMMONS LAB / FOTO'S: DE KOER/LEONTIEN ALLEMEERSCH

Interview door Commons Lab met Leontien Allemeersch, Michiel De Baets en Wiebe Moerman van de Koer.

De Koer is een bruisende creatie- en ontmoetingsplek in het midden van de Brugse Poort te Gent, een concrete ruimte in de stad als beweeglijk speelveld voor sociale en artistieke projecten en initiatieven. Zo bouwt de Koer aan een open plek waarbij zowel de werking als het programma op een participatieve manier tot stand komt. Door deze vernieuwende manier van werken, geïnspireerd door ‘de *commons*’, neemt de Koer een boeiende plaats in het Gentse culturele veld in. Commons Lab ging onlangs op de koffie bij Leontien, Michiel en Wiebe van de Koer met dit portret als resultaat.

De *common*

Commons Lab: Jullie bouwen, delen en beheren samen een plek, de Koer. Hoe is die ontstaan?

Leontien: De vzw achter de Koer is acht jaar geleden ontstaan in de Meubelfabriek. In een voormalige meubelfabriek werd een tijdelijke invulling voorzien door burgerinitiatieven, waaronder een bar, een fietsherstelplaats en een sub-werking die bezig was met artistieke projecten en expo's. Die

burgerinitiatieven kwamen samen en deelden die ruimte. Na twee jaar moest de vzw de ruimte in de oude fabriek verlaten. Na nog een jaar onderdak te vinden in De Binnenweg in de Brugse Poort, kwam de Koer terecht op de huidige locatie: het voormalige volkshuis de Meibloem, gelegen op de gronden van de Coöperatieven van de Vooruit nr. 1. In het volkshuis was vroeger onder andere een bar en een buurtcinema. Momenteel hebben we het pand in erfpacht voor vijftig jaar, waarvan er nu zo'n vijf en een half verstreken zijn. Het is wel fijn om te weten dat de Koer er nog zo lang kan zijn. De site zelf is behoorlijk groot. In de voorbouw delen we de ruimte met coöperatieve buurt- en stadstuinwinkel 'Akker en Ambacht', alsook met Labo vzw, die kritisch burgerschap stimuleren en werken rond verschillende maatschappelijke thema's. In de voorbouw zit eveneens de keuken en nog enkele onbestemde ruimtes die in de aankomende ontwikkeling nog een bestemming gaan krijgen. De middenbouw was tot voor kort een café. Dat zijn we momenteel volledig aan het afbreken. Onder het motto: 'de Koer wordt meer de Koer' bouwen we daar een grote extra buitenruimte. De achterbouw is voornamelijk voorzien voor publieke evenementen. Daarin komt een nieuwe bar en een zaal voor concerten, theater, en allerlei soorten presentaties. Verder zijn we er ook een hout- en metaalbewerkingsatelier aan het organiseren. Er is nog een ruime buitenplaats met een tuin, een podium en een leemoven.

Werken jullie veel samen met andere partners, in de buurt, de stad, of zelfs daarbuiten?

Leontien: Wij zitten in de Brugse Poort, een diverse en multiculturele buurt in de rand van Gent. Het is een buurt waar veel dynamieken en energieën aan de gang zijn. Dit vormt een ideale voedingsbodem zowel voor de Koer zelf als voor de initiatieven die we opzetten en ondersteunen. Wij hebben dan ook een sterke connectie met de buurt, we zijn sowieso aanwezig op allerlei wijkoverleggen, en hebben goed contact met partners die zich in de buurt bevinden, zoals de Meubelfabriek, vzw JONG of VOEM. We houden elkaar voortdurend op de hoogte van onze werking, we weten zo welke mogelijkheden tot samenwerkingen er zijn in de buurt. Op regelmatige basis werken we ook

effectief samen, en we merken dat dat organisch voor een nieuw publiek zorgt.

Op vlak van vrijwilligerswerking hebben we goede samenwerkingen die heel vlot verlopen. Vaak met vrijwilligers uit de buurt die ook een groot netwerk hebben, in diverse kringen. We werken samen met een Refu Interim die nieuwkomers door middel van vrijwilligerswerk wil activeren en werk bezorgen.

Met de residentiewerking ondersteunen wij kunstenaars een jaar lang. Zij gaan ook aan de slag met de netwerken en dynamieken in de buurt. Samen met enkele partners in de stad bouwden we ook aan het netwerk 'Tot in de stad!', waarmee we dat soort praktijken verder ondersteunen. Het is een samenwerking met onder andere Kunstencentrum Vooruit, Manoeuvre, Theaterplatform Jong Gewei, Kunsthall Gent, PILOOT.co, KASK en LUCA. Recentelijk is ook een nieuw netwerk ontstaan: Beyond Building. Dat zijn een aantal organisaties die werken rond het spanningsveld tussen de kunsten en architectuur maar ook sites en ruimtes delen. In dit netwerk zijn wij met de Koer en Timelab vooral de trekkers. Het Bos uit Antwerpen, Stelplaats en Cas-co uit Leuven, De Republiek uit Brugge en een architectenbureau uit Brussel maken ook deel uit van dit netwerk.

Hoe is jullie wisselwerking met de stad Gent?

Michiel: Financieel worden wij structureel ondersteund door de stad. Met die ondersteuning kunnen we alle gemeenschapsgerichte projecten betalen. De middelen die we via het Kunstendecreet ontvangen zijn vooral projectmatig en dienen voor de residentie, de collectieve actie en de muziek. We hopen in de toekomst ook werkingsmiddelen te krijgen via het Kunstendecreet. Dit zou de artistieke werking van de Koer nog meer verankeren. De ondersteuning vanuit de stad zorgt dan voor het sociale gemeenschapsvormende aspect. De Cinema daarnaast krijgt middelen via het Vlaams Audiovisueel fonds.

Van de middelen die we van de stad krijgen komt ongeveer 80% uit cultuur en 20% uit beleidsparticipatie. De stad ondersteunt ons actief in de herontwikkeling

van de site — dat zijn best grote bouwwerken — en zoekt mee naar investeringsmiddelen.

Omdat wij in de kunstensector zitten, hebben we soms twee verhalen uit te leggen aan het beleid. We moeten onze *common* soms veel artistieker uitleggen dan bijvoorbeeld in dit gesprek. Het *commons*-gegeven is soms lastig uit te leggen op beleidsvlak. We hebben met De Koer zo'n brede werking dat het voor het beleid een makkelijk argument is om ons door te sturen naar een andere subsidiebron. Voor ons is het vooral een sterkte dat we op zoveel verschillende facetten inzetten, maar soms, zoals in dit geval, misschien ook een zwakte. We worstelen met de hokjes die het beleid voorziet: het is of kunstensector of sociaal-cultureel werk. Beide hebben andere doelen voor ogen, maar voor ons gaat het om wat de kunsten kunnen aanbieden aan de maatschappij. Wij willen een vrijplaats zijn voor het artistieke én het sociale en alle mogelijke kruisbestuivingen daartussen die elders niet mogelijk zijn. We gebruiken verbeelding om een nieuwe blik te krijgen.

Leontien: We zijn atypisch en dat maakt het interessant, maar tegelijkertijd is het een uitdaging, zeker op beleidsniveau.

Wiebe: De overheid of de stad mag in ons verhaal trouwens niet gereduceerd worden tot geldschietter, al is dat wel een bijzonder belangrijk aspect. Bij het ontstaan vanuit de tijdelijke invulling was de support van enkele ambtenaren als gidsen zeer belangrijk. Dat ging in de eerste plaats niet om centen, wel om erkenning en vergunning. Er werd samengewerkt op gelijke voet. Deze gelijkwaardigheid en benadering (vooral vanuit de toenmalige dienst beleidsparticipatie) hebben het vertrouwen van onze prille organisatie gesterkt.

Het feit dat die ambtenaren, als vertegenwoordigers van de overheid, zo benaderbaar waren en meedachten met ons project stelde ons in de mogelijkheid om een brede visie uit te bouwen die zich niet beperkte tot onze eigen doelstellingen.

Deze houding is volgens mij noodzakelijk om tot een gewaardeerde en niet gemarginaliseerde *common* te komen. Tot vandaag hebben we een dergelijke verhouding met verschillende

ambtenaren uit verschillende diensten; hun betrokkenheid is superbelangrijk.

De commoners

Hoeveel mensen zijn betrokken bij de Koer en op welke manier?

Michiel: De Koer telt een gemeenschap van ongeveer tweehonderd betrokken mensen. Hun engagement verschilt sterk qua tijdsbesteding en rolverdeling. Sommigen zijn losser en anderen vaster betrokken bij de werking. Een belangrijke rol is weggelegd voor het team, een vaste kern van vijf professionals die vooral coördinerende rollen opnemen op halftijdse basis. Twee van onze medewerkers zijn bezig met de (artistieke) programmatie. Een collega is bezig met de gemeenschap en de *common*. De andere twee collega's nemen het zakelijke en het ruimtelijke (bouwen, herontwikkeling van de site,...) aspect voor hun rekening. De verschillende persona's van het team kleuren mee de werking, al ligt het zwaartepunt vooral bij de verschillende werkgroepen (bar, bouwen, muziek, variaties, film,).

Verder is er ook de Raad van Bestuur en de Algemene Vergadering. De klassieke structuur van de vzw is een bijzonder dankbaar gegeven om overleg en verantwoording vorm te geven binnen onze *common*. Er wordt hier expliciet op ingezet (verbreding van het bestuur en de AV). Wij vullen dit standaard overleg aan met het maandelijks Forum.

Leontien: De cinema-werkgroep, Ciné Rio, bijvoorbeeld, is op zich al een groep van zo'n veertig betrokken personen. De *commons*-principes vormen een manier of methode om de Koer overkoepelend te organiseren, ze vormen een leidraad om de ruimte, de communicatie, de publiekswerking en de initiatieven in dialoog met iedereen samen te organiseren. Op die manier hopen we een soort horizontaliteit te creëren in de organisatiestructuur. Waar dat heel duidelijk tot uiting komt, is in de werkgroepen. We hebben een zevental werkgroepen, van de ovenwerkgroep en een tuinwerkgroep tot een kindercinema-werkgroep. Deze bestaan meestal uit een gevarieerde

groep mensen die samenkomen om een bepaald thema te uit te werken.

De Koer is een hele grote site, met verschillende soorten ruimtes, een oven, een cinema, een keuken. Ook de plek zelf heeft een effect op de mensen. Door samen te (ver)bouwen, door samen de tuin te verzorgen willen we het co-eigenaarschap stimuleren. Door in de praktijk met je handen bezig te zijn, kan je het talige overstijgen. Het samen doen en het *'the doer decides'* geeft een enorme kracht en energie, en die dynamiek maakt de Koer. Iedere keer als je rondloopt, loopt er weer iemand anders rond en zijn er weer andere dingen aan het gebeuren. Ook dat is de *commons*-principes in de praktijk brengen.

Er zijn sowieso meerdere niveaus van betrokkenheid bij de betrokken mensen. We moeten ons geen illusies maken, niet iedereen wil dat co-eigenaarschap. Het is heel goed dat we dat mogelijk maken en dat dat in zekere zin het doel is, maar het is geen verplichting. Sommige mensen werken maar aan één aspect of zelfs één activiteit mee, andere willen meer betrokken zijn. De mate waarin iemand bij ons actief is, is heel organisch en open in te vullen.

Commoning

Hoe gaan jullie met elkaar in interactie, zowel intern als met de bredere groep gebruikers of commoners?

Leontien: Één keer per maand komen we allemaal samen op het Forum. Dat is de bijeenkomst

waarop de verschillende stakeholders uit de werkgroepen een update, een stand van zaken geven over de initiatieven, plannen en ideeën die spelen in de verschillende werkgroepen. Op het Forum proberen we dan verbindingen te leggen. Wij als team van betaalde medewerkers zijn er vooral als ondersteuners of facilitators om de lijnen uit te zetten, zowel voor wat er binnen de Koer leeft, als binnen de buurt, de stad of Vlaanderen. We stellen de ruimte ter beschikking en maken het programma mee mogelijk. Per groep of deelwerking worden er telkens één of twee mensen afgevaardigd om naar het Forum te komen. We streven ernaar dat iedere groep vertegenwoordigd is. Daarnaast zijn er nog nieuwkomers. Die nodigen we altijd uit op het Forum voor een rondleiding en kennismaking. De mogelijkheden om deel te nemen, worden dan ook uitgelegd. Ook mensen die reeds betrokken zijn, maar niet perse bij een werkgroep horen komen naar het Forum.

Verder is er nog de Algemene Vergadering, waar bijvoorbeeld de beleidsplannen besproken worden. We organiseren die twee keer per jaar. We proberen dat ook feestelijk aan te pakken, we voorzien een lange, gevulde tafel met hapjes en drankjes enzovoorts. Op het Forum komt meer de dagelijkse werking, waaronder de programmatie, aan bod. Op de AV gaat het over het ruimere beleid. De AV wordt bewust mee gecommuniceerd in het publiek programma om een transparant en open beleid te organiseren in de werking.

Hoe trachten jullie zo inclusief mogelijk te communiceren? Jullie hadden het eerder over 'het talige overstijgen'?

Michiel: We handelen en communiceren sowieso met veel respect voor elkaar. Het communiceren gebeurt soms met handen en voeten. We organiseren bijvoorbeeld bouwdagen en op een bepaald moment waren er zeven verschillende talen door elkaar. Maar tegen alle verwachtingen in werkt dat eigenlijk wel.

“

Door in de praktijk met je handen bezig te zijn, kan je het talige overstijgen. Het samen doen en het *'the doer decides'* geeft een enorme kracht en energie, en die dynamiek maakt de Koer.

Niemand weet uiteindelijk nog goed welke taal met wie te spreken, maar dat zorgt ervoor dat er een veilige sfeer ontstaat, waarin iedereen voor elkaar probeert te zorgen en te vertalen. We hebben daar geen uitgewerkte methodiek voor. We proberen gewoon te stimuleren dat iedereen zijn best doet voor elkaar. Dat creëert een soort van thuisplek.

Leontien: Wat interessant is: samen aan een plek bouwen heeft niets met taal te maken. Het vergt niet veel regels of afspraken, we gaan (letterlijk) een steen verplaatsen.

Michiel: We proberen mensen te tonen hoe ze iets kunnen doen. Zelfs mensen waarmee we niet via taal kunnen communiceren komen met een glimlach dag na dag meehelpen.

Worden er regels afgesproken voor het gebruik van al jullie faciliteiten en/of het 'samenleven' bij de Koer? Hoe verloopt dat proces? Wie beslist daarover? En hoe?

Michiel: Zware brainstorms of discussies op het Forum zijn moeilijk. Dat is een grote groep, er zitten vaak nieuwe mensen tussen en het is openbaar. De mensen die graag achter de bar staan, komen er ook naar toe. Niet iedereen wil actief mee brainstormen over bijvoorbeeld beleidsplannen. Wat we wel doen, is op het Forum iedereen uitnodigen om op een ander moment verder na te denken. Iedereen die zin heeft om mee na te denken is altijd welkom.

Leontien: Het maken van onze beleidsplannen hebben we heel erg open gesteld. We hebben geprobeerd om altijd vertegenwoordigers te hebben van de vrijwillige medewerkers, van de Raad van bestuur, uit het team betaalde medewerkers. We geven altijd al die stemmen een plek in zulke beslissingsmomenten. Zo komt een beslissing dus niet bij bijvoorbeeld twee mensen uit het team te liggen. Ook bij sollicitaties passeren de sollicitanten bij die verschillende groepen. Dat is voor ons een enorme meerwaarde, omdat iedereen op een andere manier kijkt naar de werking.

Michiel: Ik denk dat we in de *common*-aanpak nog veel verder kunnen gaan. De vraag is echter: wil de

groep dat? We zouden ook nog meer in de richting van een coöperatief model kunnen groeien. We hebben het ook al gehad over een gemeenschaps-munt. Er zijn nog heel veel pistes, maar we zoeken zelf nog hoe ver we daarin willen gaan.

Is bij het nemen van beslissingen een consensus belangrijk? Of volstaat een meerderheid?

Michiel: We gaan altijd naar elkaar luisteren!

Leontien: Het zijn altijd lange onderhandelingen. Bij een voorstel is het niet zomaar direct voor of tegen stemmen. We gaan te rade bij zoveel mogelijk betrokken mensen voor we iets beslissen.

Michiel: Binnen het team worden we begeleid om volgens een sociocratisch model te werken. Maar we zoeken continu naar voor ons passende methodieken.

Wiebe: De Koer heeft altijd ingezet op consent, een belangrijk verschil met consensus. Dat betekent dat er ongelofelijk veel methodieken zijn getest en ingebouwd (bijvoorbeeld de sollicitatieprocedure, traject beleidsplan, fora...) die toelaten dat een brede groep gehoord wordt vooraleer een beslissing genomen wordt. De hele team-werkgroepen-Forum-AV-structuur past hier uiteraard ook in.

Consensus is wat mij betreft een valse vlag om onder te varen. De *common* van de Koer is niet frictievrij, en wil dat ook niet zijn. De Koer is pas succesvol als *common* als niet eenstemmigheid (consensus) maar meerstemmigheid (consent) mogelijk blijft.

Hoe handhaven jullie de regels, hoe lossen jullie conflicten op?

Michiel: De Koer telt een gemeenschap van om en bij tweehonderd betrokken mensen. Conflicten zijn inherent aan zo'n grote gemeenschap. De teamleden zijn er om conflicten binnen de werking op te vangen. Tijdens bouw- en programmatiedagen anticiperen we hierop door steeds met een gezamenlijk evaluatiemoment af te sluiten. Een teamlid is eveneens aangesteld als aanspreekpunt voor vragen over integriteit, psychosociaal

welzijn en grensoverschrijdend gedrag. In het kader van grensoverschrijdend gedrag werken we op dit moment aan een draaiboek.

Eigenaarschap is een thema dat vaak terugkomt in conflicten. Soms eigenen mensen zich bijvoorbeeld de plek te veel toe, wat als storend ervaren kan worden. Vanuit het team proberen we dan

Waar iedereen welkom is, waar we het talige overstijgen. De locatie brengt mensen samen, in verbinding met elkaar.

Michiel: Soms is samen doen, samen bouwen,... makkelijker dan koffie komen drinken, er is een verbinding in het samen doen. Bij koffie komen drinken is er toch een bepaalde drempel, er is een talig aspect: de omgeving verwacht dan bijvoorbeeld meer dat je in gesprek gaat, je verhaal doet.

Waar we het sterkst in zijn is in het snijvlak opzoeken tussen het artistieke en het sociale. We kijken wat er kan gebeuren als we die beide zaken, die voor ons even belangrijk zijn, samenbrengen. Door

de combinatie ervan, door een breedheid aan dingen te faciliteren en te ondersteunen, creëren we ruimte voor wederzijdse inspiratie en dat is interessant, daar staan we voor. Mensen die anders elkaar nooit zouden ontmoeten, maken bij ons kennis met elkaar en kunnen dingen beginnen te delen. Daarin verschillen we van plekken die gefocust zijn op een thema of medium.

Welk advies zou je geven aan gelijkaardige en nieuwe gelijkaardige commonsgerichte initiatieven?

Op dit moment zit de Koer in een overgangsfase van een burgerinitiatief naar een meer professionele organisatie. Soms vinden we dat spijtig, want de vrijheid en mogelijkheden die je hebt als burgerinitiatief gaan deels verloren bij professionalisering. We vragen ons ook af of we niet te snel gaan, of iedereen kan volgen. Niet te snel willen professionaliseren en genieten van de vrijheid als kleinschalig burgerinitiatief is dus ons advies, en vooral goed blijven luisteren naar iedereen.

Dit interview verscheen eerder op de website van Commons Lab: <https://commonslab.be/commoner-in-de-kijker/2022/4/15/de-koer-gent>.

Soms is samen doen, samen bouwen... makkelijker dan koffie komen drinken, er is een verbinding in het samen doen.

telkens in dialoog te gaan en er samen uit te geraken. Het woord *time-out* is ooit al eens gevallen, we hebben het er al over gehad om iemand te zeggen 'dit gaat te ver, nu even niet meer'. Maar uiteindelijk is het zover nog nooit gekomen. Een volledig uitgewerkt model om met conflicten om te gaan hebben we niet. We zijn nog jong, en we groeien als organisatie door te leren uit de conflicten die zich voordoen.

Een eindbalans

Wat is voor jullie de grootste uitdaging?

Nu zijn we nog burgers, een burgerinitiatief dat stilaan aan het professionaliseren is. In dat proces is het belangrijk om onze oorsprong, onze eigenheid en dat waarvoor we staan niet uit het oog te verliezen. Tegelijk ondervinden we, zoals eerder al gezegd, dat we in hokjes worden gedwongen, terwijl we niet thuishoren in een bepaald hokje.

Wat is jullie succesfactor? Wat is het belangrijkste ingrediënt dat jullie project mogelijk en succesvol maakt?

De Koer als locatie zelf is vooral de succesfactor. We zijn een speelplaats waar eigenlijk alles kan.

LEONTIEN ALLEMEERSCH maakt het onzichtbare zichtbaar. In beeld en woord (her)interpreteert ze de Koer waardoor de buitenwereld kan proeven van de fjnschalige werking. Daarnaast ondersteunt ze de kunstenaars in de residentiewerking en maakt verbindingen tussen deze artistieke praktijken en de Koer.

MICHIEL DE Baets is de aanjager van het artistiek gewoel dat zich een weg baant door de Koer. Vol enthousiasme ondersteunt hij verschillende initiatieven die er plaatsvinden: van experimentele klanken in de zaal tot verbeeldende voorstellingen, en alle mogelijke te bedenken variaties tussenin. Als bruggenbouwer tussen makers en partners zorgt hij in de plek voor ontmoeting, verbeelding en actie.

WIEBE MOERMAN is professioneel torenbouwer en timmerman. Na een periode in de bouw smeedt hij zich op sociale tijdelijke invullingen, hij zette het project Boer'nBrood mee op, bouwde een serre samen met de gebruikers van De Site, initieerde de Meubelfabriek en specialiseerde zich verder in het collectief bouwen van constructies. Wiebe verzorgt de scenografie van de Koer en ondersteunt projecten en producties bij technische en logistieke vragen.

(Deze bio's zijn geschreven in het kader van de Koer. Daarnaast zijn zij alledrie ook nog actief bij andere organisaties en als freelancer.)

COMMONS LAB is een laboratorium voor gemeenschappelijkheid. Het initieert, ondersteunt en promoot vernieuwende en inspirerende *commons*gerichte experimenten. Commons Lab vormt ook een groeiende community, een lerend netwerk van burgers, ambtenaren, academici, ondernemers en politici die willen delen, verbinden en samenwerken. Sinds 1 januari 2021 is Commons Lab een erkende socio-culturele organisatie met als missie *commons* (terug) op de te kaart zetten in Vlaanderen en daarbuiten. Commons Lab beschouwt *commons*gerichte burgerinitiatieven als nieuwe wegwijzers in de 21ste eeuw. Zij kunnen van Vlaanderen een warme, faire, duurzame, democratische regio maken waarin de gemeenschap, in het bijzonder burgercollectieven, een prominente

rol opnemen. 'We experimenteren samen een toekomst!'

Website de Koer
<https://dekoer.be>

Website Commons Lab
<https://commonslab.be>